

Asia: VN/1068/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Akatemia

Lausunto

13.5.2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtion virkamieslain muuttamisesta
AKA/27/00.03.20/2021

Suomen Akatemia esittää lausuntonaan luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtion virkamieslain muuttamisesta seuraavaa:

Hallituksen esitysluonnoksen virkamieslain 6 b § muuttamisesta kohdan 3.1 mukaan:
"Valtionhallinnon rekrytointia pyritään kehittämään vastaamaan paremmin virastojen käytännön tarpeita, pidemmän ajanjakson suunnitelmallisuutta, tarvittaessa hanke- ja projektimuotoisuutta sekä myös ulkopuolisella rahoituksella toteutettavia hankkeita. Tällöin on perusteltua, että aidosti määräaikaista nimityksiä voidaan tarvittaessa tehdä entistä pidemmälle määräajalle myös ilman julkista hakumenettelyä. Nimityksen määräaikaisuuden lakisääteisten perusteiden tulee kuitenkin aina täyttyä. Virkamieslain 6 b §:n 1 momenttiin ehdotetun muutoksen tavoitteena on, että lainsäädäntö ja asiaa koskevan muu ohjeistus muodostavat myös jatkossa kokonaisuuden, jonka mukaan vain sellainen määräaikainen virkasuhde, johon nimitys on tehty julkista hakumenettelyä käyttäen, voidaan myöhemmin vakinaistaa ilman julkista hakumenettelyä. Lähtökohtaisesti määräaikaisuus päättyy perusteidensa mukaisesti, mutta joskus tehtäväolosuhteet muuttuvat niin, että tehtävien luonne muuttuukin määräajan kuluessa pysyväksi."

Suomen Akatemia pitää hyvänä mahdollisuutta rekrytoida alle kahden vuoden määräaikaiseen virkasuhteeseen ilman julkista hakumenettelyä. Tämä toisi joustavuutta ja tehokkuutta rekrytointeihin tilanteissa, joissa tarve on usein suhteellisen nopeille rekrytoinneille esimerkiksi alle kahden vuoden mittaiseen sijaisuuteen tai projektiin. Mahdollisuus pidempään määräaikaisuuteen tukisi myös sisäisen henkilökierron ja osaamisen kehittämisen edistämistä. On myös selkeää, että

kahden vuoden raja on sama kuin päätöksiä koskevan valitusoikeuden osalta, mistä syystä poikkeussäännöksen olisi hyvä koskea nimittämistä enintään kahden vuoden määräaikaiseen virkasuhteeseen alle kahden vuoden sijasta.

Kiinnittäisimme kuitenkin huomiota siihen, että virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä koskeva sääntely olisi hyvä olla kokonaisuudessaan virkamieslaissa ja asetuksessa. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan määräaikaisen virkasuhteen haettavaksi julistaminen perustuu valtiovarainministeriön ohjeistukseen ja siitä voidaan tarvittaessa säätää myös valtioneuvoston asetuksella. Nykyisellään lain, asetuksen ja valtiovarainministeriön ohjeen muodostama kokonaisuus on vaikeaselkoinen. Ei ole tarkoituksenmukaista, että menettelytavat on tarpeen tarkistaa lain lisäksi myös valtiovarainministeriön rekrytointia koskevista ohjeista, jotka ovat kuitenkin vain ohjeita eivätkä statukseltaan velvoittavia.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan määräaikaisen virkasuhteen vakinaistamisessa on lähtökohtaisesti kyse tilanteista, joissa määräaikainen nimitys on tehty työn luonteen perusteella, mutta tilanne on muuttunut siten, että tehtävä on pysyvä. Säännöksen mukainen menettely ei olisi mahdollista esimerkiksi, jos määräaikaisen virkasuhteen perusteena on sijaisuus. Tältä osin toivoisimme, että raja ei olisi kategorinen vaan esim. tilanteessa, jossa sijaistettava ei palaa omaan virkaansa virkavapaan jälkeen, voisi myös sijaisen vakinaistaa ilman julkista hakumenettelyä.

Lisäksi hallituksen esitysluonnoksessa todettu edellytys, että ”vain sellainen määräaikainen virkasuhde, johon nimitys on tehty julkista hakumenettelyä käyttäen, voidaan myöhemmin vakinaistaa ilman julkista hakumenettelyä”, olisi hyvä kirjata virkamieslain 6 b §:ään.

Virkamieslain 6 b §:n 5 momentin mahdollisuus nimittää virkaan ilman julkista hakumenettelyä valtion toisesta virastosta niin sanotuilla tuotannollisilla ja taloudellisilla perusteilla irtisanottu virkamies irtisanomisajan kuluessa on kannatettava ja parantaa virkamiesten lakisääteistä muutosturvaa. Hallituksen esitysluonnoksen kohdassa 4.2.2 todetaan, että ”Toteutusta voidaan pitää yksinkertaisena ja tehokkaana, jossa muutoksen kohteena olevalla virkamiehellä itsellään on mahdollisuus vaikuttaa oman työllistymisensä todennäköisyyteen omalla aktiivisuudellaan ja joka ei lisää valtion virastojen lakisääteisiä velvoitteita tai edellytä viranomaiselta erityisiä asiaan kohdistettavia resursseja.” On kuitenkin epäselvää, miten tämä käytännössä toteutuisi, kun lähtökohtaisesti avoimet virat julistetaan julkisesti haettavaksi. Miten tämä irtisanotun virkamiehen aktiivisuus voidaan toteuttaa käytännössä ja mitä edellytetään viranomaiselta, jossa tulee avoimeksi virkoja. Tähän olisi hyvä saada tarkempaa ohjeistusta. Saattaa olla, että tilanteet, joissa 5 momenttia voisi soveltaa, jäisivät kuitenkin hyvin harvinaisiksi.

Virkamieslain 6 b §:n muutosten tavoitteena on poiketa viran täyttämisen lakisääteisestä pääsäännöstä, julkisesta hakumenettelystä, tarkkarajaisesti sekä vain perustelluin osin. Jotta muutokset olisivat selkeitä ja tarkkarajaisia, ne tulisi kirjata lain pykälään.

Virkamieslain 8 a §:n ja 44 a §:n muutokset ovat yleisesti kannatettavia ja varmistavat viranomaistoiminnan puolueettomuutta. Ylimmän johdon karensisopimuksia ei ole ollut Suomen Akatemiassa.

Edellä mainitun lisäksi Suomen Akatemia haluaa kiinnittää huomiota virkamieslain 6 b §:n 4 momenttiin:

”Puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, poliisitoimen ja ulkoasiainhallinnon virkojen, tuomarin virkojen ja Suomen Akatemian tutkimusvirkojen täyttämistä haettavaksi julistamatta säädetään erikseen lailla.”

Suomen Akatemiassa ei ole enää tutkimusvirkoja eikä nykyisessä Suomen Akatemiasta annetussa laissa 20.11.2009/922 ole niistä mainintaa. Tutkimusvirat lakkasivat lain voimaantullessa lain siirtymäsäännöksen mukaisesti 1.1.2010. Suomen Akatemia esittää virkamieslain 6 b §:n 4 momentin muuttamista siten, että siitä poistetaan maininta Suomen Akatemian tutkimusviroista.

Ylijohtaja

Ossi Malmberg

Johtaja

Maarit Saarela

Saarela Maarit
Suomen Akatemia